

ТЕКСТ СТАТТІ ТУТ

М. О. ЛЕНДЬЄЛ (Ужгород)

**Участь американських українців
у функціонуванні органів державної влади
та політичних структур США (1945—1991 рр.)**

Етнічна група іммігрантського походження, розвиток якої відбувається в середовищі чужого соціально-політичного організму, неодмінно буде контактувати з властивими йому політичними та громадськими інститутами, змінювати свою організаційну структуру відповідно до вимог еволюції нації-реципієнта. Одночасно, подібні етноспільноти стають новою аудиторією для поширення впливу загальнонаціональних організацій. Не дивно, що українська громада, як і інші групи східноєвропейського походження, з перших років XX ст. була об'єктом політичного "завоювання" основних партій США — Демократичної й Республіканської.

Статистичних даних про чисельність українських американців у партійних осередках не збереглося. Але більшість дослідників вказує, що на

початку свого соціального життя в Сполучених Штатах Америки українці, подібно до інших східно- та південноєвропейських етнічних груп, були прибічниками демократів, для яких іммігранти традиційно були об'єктом впливу¹. Характерною рисою 20-х рр. була переорієнтація на Республіканську партію, оскільки наші співвітчизники вважали, що лідер демократів президент Будро Вільсон зрадив їх інтереси у завершальний період першої світової війни².

Участь у діяльності американських муніципальних органів влади, легіслатурах окремих штатів була першим успіхом у сфері державної та політичної кар'єри, яких досягали українці впродовж міжвоєнного періоду. В. Гатич та С. Галік наводять дані про Дж. Гонаша, який з 1936 р. до середини 40-х рр. займав посаду сенатора штату Індіана, О. Малешу — члена палати представників штату Пенсільванія (1932 р.), С. Ярему — конгресмена штату Нью-Йорк (1936—1944 рр.)³.

Однак ці прецеденти не були показником сталого інтересу американських українців до участі у функціонуванні органів державної влади. Запозичивши термінологію у професора Гарвардського університету О. Грабович, можна стверджувати, що українські іммігранти створили "етнічне гетто" у середовищі американського суспільства, а у внутрішньополітичних державних справах дотримувалися ізоляціоністської позиції⁴. Про існування окремого суспільства у загальноамериканському соціумі свідчила велика кількість українських етнічних інститутів різного спрямування, спроби формувати представницькі установи, екзильні державницькі органи. Обґрунтованою є точка зору М. Куропаса, В. Душника про те, що для більшості українських іммігрантів американський досвід був не експериментом "плавильного котла", а власного етнополітичного розвитку⁵.

Після завершення другої світової війни у середовищі українських американців домінували різні етнополітичні концепції: "українці на чужині", "дві батьківщини", "американці українського походження", "концепція збереження української ідентичності у рамках американського плюралізму"⁶. Вибір тієї чи іншої концепції заієжав від періоду переселення українців за океан, покоління іммігрантів, ієрархії етнічних та політичних цінностей. Під час другої світової війни у середовищі українських організацій популярною була теорія "двох батьківщин" ("подвійної лояльності"), а принципи, якими керувалися діячі, об'єднані навколо Державного Центру Української Народної Республіки, відображати положення теорії "чужинства" ("екзильності").

Реорганізація протягом 1944—1949 рр. структури Українського конгресового комітету Америки (УККА) — представницького органу американських українців — була спробою пристосувати функціонування українського політикуму до державно-правового та політичного механізму США, нейтралізувати тягар "геттовості", котрий критикувався багатьма діячами діаспори. В. Клодницький, представник українців штату Нью-Джерсі, застерігав у 1945 р. лідерів УККА від марної конкуренції за право етнічного проводу в середовищі громади, спокуси використовувати політичні платформи міжвоєнних західноукраїнських партій, котрі не мали жодного пристосування до американських умов, звертав увагу на необхідність прийняти політичні цінності і "правила гри" американського суспільства, зокрема використовувати можливості державного лобіювання етнічних інтересів шляхом участі у діяльності федеральних органів державного управління⁷. Ця критика була актуальною і протягом наступних років. Адже якщо лише під час виборів 1954 р. польський громаді вдалося провести в Конгрес США 10 своїх представників, чеській — 3, то українці ніколи не мали свого заступника у вищій законодавчій структурі⁸.

Подібно до періоду 20—30-х рр., після другої світової війни декільком американцям українського походження вдалося зайняти посади чле-

нів штатних департаментів, виконавчих органів цього та місцевого рівня. Протягом 60-х рр. вперше наші співвітчизники були представлені у федеральних виконавчих агентствах. Мова йде про Й. Чарика — президента корпорації комунікаційних супутників, котрий у 1960—1963 рр. виконував функції заступника міністра повітряних сил, Ю. Кістяківського — спеціального радника у справах науки при президенті Д. Ейзенхауері⁹. Однак ці показники не можна вважати задовільними для громади такої чисельності, як українська. Вони швидше були свідченням "символічного", згідно з етносоціологічною термінологією, визнання інтересів української етнічної групи, аніж свідченням певного впливу на формування офіційної політики Вашингтона.

Усвідомлення багатьма діячами "ахіллесової п'яти" українсько-американської спільноти, а саме: відсутності активних дій щодо політичного утвердження в американському суспільстві, концентрація основних зусиль на проблемах метрополії, взаємне послаблення у боротьбі за представницьку гегемонію -- було характерним для деяких громадських діячів цього періоду, викликало на шпальтах етнічної преси жваву дискусію. Представник ОУН-з Р. Ільницький опублікував у газеті "Свобода" проект реформування системи самоорганізації української громади, який став предметом обговорення на форумі Політичної ради УККА (початок 60-х рр.).

Основною ідеєю проекту була теза, що для збереження української етнічної групи як спільноти, потрібно реалізовувати програму дій, котра "вирастає з американської землі і з місцевого українського життя", а не стосується виключно шляхів визволення України. Концепція "емігрантства", від якої ще не відмовилися всі післявоєнні переселенці, розчищає дорогу асиміляційним процесам. Ільницький, як представник прошарку українців, які дотримуватися "концепції збереження української ідентичності у рамках американського плюралізму", наголошував, що всі "етніки" є, насамперед, громадянами Сполучених Штатів Америки, і їх вартісні цінності не повинні вступати в конфлікт з потребою державної лояльності¹⁰. На цих засадах знаходився і В. Маркус, який, аналізуючи у 1976 р. соціальний розвиток української групи, закликав повернутися до досвіду творення першими іммігрантами "американської України". Їх висловлювання лежали в руслі теорії американських соціологів В. Томаса, Ф. Знам'єцького, згідно з якою східноєвропейські групи США вважалися не уламками європейських спільнот, а новими етносоціальними утвореннями, які сформувалися в американському суспільному середовищі і розвиваються згідно з його законами¹¹. Потреба включення у загальнодержавну політичну структуру країни поселення є логічним наслідком цієї теорії.

У середовищі діаспори набули поширення і відмінні концепції. Наприклад, лідер ОУН-р та Антибільшовицького блоку народів (АБН) Я. Стецько вважав, що американським українцям не потрібно диференціюватися на прихильників демократів і республіканців, оскільки вони мають власну політичну організаційну структуру. Об'єднуючись навколо неї, українська громада здатна разом з іншими групами центрально- та східноєвропейського походження сформувати "третю силу", що впливатиме на формування офіційної політики США¹².

Слід відзначити, що існування подібних утопічно-націоналістичних психологічних настроїв визначало низький рівень представництва українців в американських органах влади. Однак існували й інші об'єктивні чинники: низький показник щільності поселення українців у виборчих округах, нестача коштів для проведення успішних виборчих кампаній. Американці українського походження мають достатню чисельність для формування окремого етнічного виборчого блоку лише у

44 виборчих округах: в Пенсільванії — 16, Нью-Йорку — 12, Нью-Джерсі — 9, Огайо — 3, Іллінойсі та Мічигані — по 2¹⁴.

Відмінним становище було в системі виконавчої шіади. Хоча українцям не вдалося зайняти такої кількості посад, як, наприклад, американським полякам, все ж таки протягом 70-х рр. відчутні зміни були у ставленні другого-третього покоління іммігрантів до можливої кар'єри на державній службі. Щодо посад в адміністрації президента, то декілька американців українського походження займали їх протягом різних років. Це певним чином свідчило про визнання української етнічної спільноти як окремої групи інтересу. В адміністрації президента Дж. Форда директором Агентства з розвитку енергетичних досліджень був М. Яримович (1975— 1977 рр.), а радником з етнічних питань — один з лідерів задопомогового Українського народного союзу (УНС) М. Куропась (1975— 1976 рр.). Президент Дж. Картер призначив директором відділу держдепартаменту у справах ЮНЕСКО С. Варваріва (1978- 1979 рр.).

Традицією американського політичного життя є надання діячам, котрі довгий час сприяли діяльності політичних та урядових структур, дипломатичних посад. З 1983 по 1986 рр. послом США на Багамських островах був Лев Добрянський, довголітній голова УККА, який наприкінці 60-х — на початку 70-х рр. очолював національний підрозділ Республіканської партії, брав активну участь у виборчих президентських кампаніях, виконуючи роль "республіканського лобі" в середовищі східноєвропейських етнічних груп. Одну з яскравих урядових кар'єр серед представників американських українців зробив Р. Попадюк. Розпочавши в жовтні 1981 р. кар'єру в держдепартаменті¹⁵, цьому діячу вже у 1986 р. вдалося зайняти відповідальну посаду прес-секретаря президента Р. Рейгана, протягом 1988— 1992 рр. — аналогічну позицію при президенті Дж. Буші. Завдяки посередництву Попадюка в листопаді 1991 р. відбулася зустріч політичного проводу української етнічної групи (А. Лозинського, У. Дячук, Т. Шмагали, Є. Іванціва та ін.) з президентом США, що, певним чином, прискорило визнання офіційним Вашингтоном української незалежності¹⁶. Не дивно, що у 1992 р. першим послом США в Україні був призначений саме цей представник української громади¹⁷.

Іншим доказом переходу української етнічної групи від поверхневої політичної адаптації, коли її представники прагнули відстоювати інтереси громади шляхом спорадичного втручання у хід прийняття урядових рішень, до генетичної, тобто структурного зв'язку з політичними інститутами держави-реципієнта, була участь у функціонуванні загально-американських партій. З 1949 р. Український конгресовий комітет Америки ввів в обіг практику направлення делегатів на національні конференції республіканців і демократів¹⁸. Слід відзначити, що наслідуючи демократів, котрі створили етнічний підрозділ у складі партії ще у 1936 р., при Республіканському національному комітеті у 1952 р. теж була заснована Рада національностей¹⁹. Як демонструють результати політологічних досліджень, саме партії формують політичний курс США, виявляють інтереси різних соціальних груп американського суспільства, включно етнічних, забезпечуючи національний консенсус²⁰. Тож не дивно, що вже у 1953 р. Добрянський настоював на необхідності ввести у програму Республіканської партії тезу про необхідність сприяння "визволенню України"²¹. З початку 50-х рр. у роботі програмових форумів партій, поряд з Добрянським, брав участь редактор "Українського бюлетеня" В. Душник²².

Починаючи з 50-х рр., для вирішення загальноетнічної проблеми, котра в даний історичний відтинок часу відповідала запитам американських парламентаріїв, традицією стало формування тимчасового

"українського лобі". Постійно пресингове угруповання не діяло через відсутність підготовлених у сфері політичного маркетингу кадрів, за винятком Л. Добрянського, М. Куропаса, Т. Шмагали.

Специфікою політичного механізму США є практика, згідно з якою програма окремої групи інтересу має найбільше шансів на успішну реалізацію за умови включення в передвиборну програму кандидатів у Конгрес США. Однак традиція знаходження симпатизуючих серед членів палати представників і сенаторів у штатах з компактним поселенням українців не могла забезпечити досягнення тих результатів, котрі були можливими при наявності "етнічного" представника у вищому законодавчому органі США. Зарадити недостатній територіальній концентрованості українців для проведення успішної кампанії свого кандидата, теоретично можна було через блокування з іншими східноєвропейськими групами. Але ця практика протягом 60-х рр. реалізовувалася лише на рівні муніципалітетів, де проводилася політика етнічно "збалансованого квитка"²⁴. Однак під час виборів 1960 р. "партійні машини" демократів гарантувати підтримку виборцями слов'янського походження Дж. Кеннеді.

Відсутність в арсеналі політичних методів діяльності українських американців традиції створення коаліцій з представниками генетично близьких етнічних груп була об'єктом критики вже згадуваним Р. Ільницьким²⁴.

Наводячи, як приклад, позитивні здобутки поляків, він порівнював американських українців з "наївною масою селяхів", які не прагнуть змагатися навіть за місця в муніципальних органах влади, переконуючи самих себе, що "внутрішньоетнічні" проблеми повинні вирішуватися виключно в середовищі етнічного політичного життя. Сучасний дослідник С. Галік вважає основними перешкодами для зайняття українцями посад у владних структурах інші причини — контроль над виборчими кампаніями партійних "машин", нестачу коштів, нездатність вибрати єдиного претендента українця в умовах політичних чвар між етнічними інститутами²⁵.

Але деякі факти свідчили про зародження нових тенденцій у відносинах "українська етнічна група — державна влада США". У 1959 р. віце-президентом Республіканського програмового комітету з питань національної безпеки і миру став президент УККА Л. Добрянський. Цей діяч доклав багато зусиль, щоб у передвиборну програму республіканців було включено пункт про підтримку застосування принципу національного самовизначення для народів Східної Європи і Радянського Союзу²⁶.

Протягом 60-х рр. українське лобі остаточно прийняло як одну з пресингових стратегій акції посередництвом Республіканської партії. У червні 1964 р. Добрянський був призначений віце-президентом етнічного дивізіону республіканців, а через місяць, на Національному конвенті вперше у передвиборчу платформу Республіканської партії була вміщена теза про Україну як "поневолену націю". Президент УККА у 1968 р. також очолив кампанію "Українці за Ніксона-Агню", під час якої було сформовано 30 українських республіканських виборчих комітетів. Слід відзначити, що заступник президента УККА Й. Лисогір був активним діячем демократичної партії; у 1968 р. — делегатом Національного конвенту. Подібно до Добрянського, він намагався досягти включення у платформу цієї партії положень, що відповідали б духу Громадського закону про святкування Тижня поневолених народів²⁷.

Активну роль у функціонуванні Республіканської партії відігравати також Д. Гішчин, який у 1960 р. був призначений одним з 20 національних радників, М. Куропась та Т. Шмагаля, котрі того ж року заснували передвиборчий комітет "Українська молодь за Ніксона-Лоджа". Ці діячі УНС сформували 3—4 травня 1969 р. Українську національну рес-

публіканську федерацію (У Н РФ). Одночасно представники української громади співробітничали з апаратом демократів — Й. Лисогір, В. Душник брали участь у кампанії Дж. Кеннеді (1960 р.), а голова З'єднаного українсько-американського допомогового комітету (ЗУАДК) І. Панчук був обраний делегатом від штату Мічиган на національний конвент партії²⁸.

Незважаючи на певні успіхи адаптації українських американців до політичного механізму США, цілком слушним є зауваження відомого політолога А. Камінського (1971 р.) про те, що ментальна "геттовість" українців ускладнювала розуміння важливості державного лобіювання як складової частини формування політики стосовно України²⁹. А один з найбільших критиків практики функціонування УККА Р. Ільницький вказував не лише на необхідність створення українських республіканських і демократичних клубів, а й на формування загальнодержавних етнічних надбудов цих партій, потребу висунення кандидатів у Конгрес США на коаліційній основі з іншими етнічними групами³⁰. Погоджуючись з точкою зору Й. Фішмана та В. Нагірного про те, що українська громада в США все-таки мала динамічну групу етнічних активістів³¹, слід додати, що вони були заангажованими здебільшого в культурницькій і внутрішньополітичній сферах.

У 1972 р. у структурі УККА вперше був створений спешатний комітет, який відповідав за "зовнішню", тобто спрямовану за межі громади діяльність, — комітет із зовнішніх справ. Його завданням було сприяння поширенню на українську громаду дії урядових програм і фінансування вивчення етнічної спадщини, тиск на Конгрес з метою прийняття резолюції про засудження ліквідації радянським режимом українських греко-католицької та автокефальної православної церков, кореляція американської зовнішньополітичної стратегії відповідно до потреби відновлення суверенної української державності³². Тоді ж один з віце-президентів УККА почав відповідати за зв'язки з Республіканською та Демократичною партіями³³.

Зусилля молодішої генерації українців у США, котрі ідентифікувати себе здебільшого "американцями українського походження", реформувати структуру самоорганізації громади шляхом утворення професійних і бізнесових етнічних організацій, були спрямовані також на "будівництво" політичних і державних кар'єр. У 1972 р. Ласло Пастор, директор Національного республіканського комітету етнічної спадщини, відзначив Українську національну республіканську федерацію як один з найкращих етнічних структурних підрозділів. Протягом різних років керівні посади у ній займали Мирон Куропась, Тарас Шмагата³⁴. Останній разом з Є. Іванцівом у 70-ті рр. працював у штаті сенаторів-республіканців Р. Тафта (штат Огайо) і Дж. Баклі (штат Нью-Йорк). Іванців також редагував рубрику в газеті "Ukrainian Welkly" ("Український щотижневик") під назвою "Вплив у Вашингтоні" і закликав молоде покоління американців українського походження до більш активної позиції у політичному житті країни³⁵. Відомий у колах республіканців і виконавчих державних агентств М. Куропась з 1977 р. виконував функції юридичного радника сенатора Р. Доула, відповідаючи за зв'язки з Комісією з питань безпеки та співробітництва в Європі. Однак українським американцям і протягом 70—80-х рр. не вдаюся провести свого представника у Конгрес США. Причиною невдалих виборчих кампаній була відсутність необхідних для успіху чинників, а саме: яскравої особистості кандидата, продуманої програми, фінансових ресурсів, партійного уповноваження.

Одночасно лідери організацій Визвольного фронту, зокрема вже згадуваний Я. Стецько, вважали участь у функціонуванні загальноамериканських установ тратою часу, енергії, ресурсів. Кершник ОУН-р пропонував у коаліції з представниками інших східноєвропейських

етнічних груп утворити "третю силу" в США, аж до формування партії, номінації власного претендента на посаду президента. На його думку, лише цим шляхом можна досягти практичної реалізації резолюції про Тиждень поневолених націй, відмовитися від концепції "мирного співіснування" із СРСР. Взірцем для наслідування були проголошені методи боротьби за громадянські права афроамериканців³⁶. Я. Стецько критикував стратегію відносин США з СРСР, зневагу до стану національного питання у країнах комуністичного блоку³⁷. Потрібно зазначити, що на початку 80-х рр. протягом недовгого періоду діяла окрема українська партія "Тризуб", організована референтом Дж. Кулешем у м. Гудзон, штат Нью-Йорк, завданням якої була підтримка кандидатів українського походження на посади в органи державного управління³⁸.

Незважаючи на відмінності у тактичних питаннях, провід української громади у США дотримувався "синтетичного" варіанту діаспорної зовнішньополітичної діяльності, що означає поєднання інтервенціоністичної концепції, базованої на зовнішній допомозі міжнародних сил, і власносилової, такої, що визначає внутрішньоетнічні ресурси як вирішальний чинник у здобутті незалежності³⁹. Під зовнішньою допомогою слід розуміти не лише конкретну політичну, дипломатичну чи матеріальну допомогу, а й певний регіональний чи глобальний міжнародний уклад, який сприяє здобуттю статусу державної незалежності певним народом⁴⁰.

Торкаючись питання про індивідуальний вплив на владні структури СІЛА, можна привести приклад М. Куропася, котрий у 1968 р. очолював передвиборну кампанію Ніксона-Агню в штаті Іллінойс, на початку 70-х рр. був керівником Української національної республіканської федерації⁴¹, а у 1975–1976 рр. займав посаду радника з етнічних питань при президенті Дж. Форді. Куропась був переконаний, що досягти номінального значення в американському політичному процесі можна виключно шляхом будівництва власної кар'єри⁴². Протягом 70-х рр. певна кількість американських українців почали сходження по урядовій драбині, працюючи в штатах конгресменів, структурах Республіканської партії. Наприклад, Н. Слюсар займала посаду асистента радника президента Картера з етнічних питань⁴³, донька Л. Добрянського — Пола — працювала радником президента Рейгана у справах Східної Європи, а також була членом комісії з людських прав⁴⁴. Б. Футей був єдиним українцем, який посідав посаду федерального судді США⁴⁵. Відома на Капітолії лобіїст Мелані Вервер, одна з керівників штату Гіларі Клінтон, є теж американкою українського походження⁴⁶. Незважаючи на "ситуативну" або "подвійну" етнічність багатьох з політичних діячів, все ж таки державні службовці відіграли значну роль у налагодженні зв'язків між українською етнічною групою та урядовими й політичними колами США, особливо наприкінці 80-х рр., коли набуло актуальності питання відновлення незалежності України⁴⁷.

Велику роль у налагодженні напечної взаємодії між українською громадою та владними структурами СІЛА відіграв Вашингтонський офіс УНС. Цій установі вдаюся встановити тісні контакти з підрозділами Конгресу, сприяти утворенню альянсів з іншими східноєвропейськими етнічними групами. Згідно з висловлюванням керівника — Є. Іванціва, — найбільшою заслугою Вашингтонського офісу був вплив на Конгрес СІЛА, "котрий тиснув на адміністрацію і змусив її принаймні бути більш сприйнятливою до проблем України"⁴⁸. Пресингова діяльність УККА теж була значно модифікована після відкриття в 1977 р. у Вашингтоні Української національної інформаційної служби (УНІС). Була врахована специфіка американського політикуму, характерною рисою якого є функціонування так званих "вашингтонських предс-

тавництв", керівники яких заангажовані виконувати лобіістські функції на користь певних груп інтересу⁴⁹.

Український провід намагався використовувати виборчі кампанії для формування довготривалої зовнішньополітичної стратегії. В 1980 р. у президентській кампанії Р. Рейгана, окрім Добрянського, брали участь І. Фліс, М. Душник, Т. Шмагала, Є. Іванців, котрий, до речі, готував претенденту виступи для теледебатів⁵⁰. У 1984 р. УККА надіслав програвому заяву на національні конвенти Демократичної та Республіканської партій, основними тезами якої була вимога офіційно виразити підтримку прагнень народів Радянського Союзу, реформувати систему радіомовлення на країни соціалістичного блоку, сприяти звільненню українських правозахисників — О. Мешко, Ю. Шухевича⁵¹. Реагуючи на критику українських організацій, Рейган призначив, подібно до президента Форда, помічника з етнічних питань. Ним став американець литовського походження Лінас Коеліс⁵². Під час президентської кампанії 1984 р. активно діяв тимчасовий комітет "Українські американці за Рейгана—Буша-84", очолюваний відомим юристом Б. Футеєм⁵³.

Характерною рисою цієї кампанії була етнополітична активність Демократичної партії, котра прагнула реваншу за поразку 1980 р. Доказом цієї тенденції було створення Демократичної ради етнічних груп, яка, очолювана сенатором Де Кончіїї, обіцяла представникам одного з координуючих агентств української громади — УНІС — сприяти у перегляді процедури розслідування діяльності осіб, які знаходилися під підозрою як військові злочинці другої світової війни⁵⁴. Одночасно в платформу Республіканської партії була включена теза про український народ як "поневолену націю"⁵⁵.

Обґрунтованою є точка зору С. Галиса, який вважає, що у другій половині 80-х років українська громада в своєму "зовнішньополітичному" розвитку перейшла від принципів націоналізму і "етнічних завдань" до концепції "realpolitic" (реальної політики)⁵⁶. У період, коли чинники зовнішньополітичної стратегії США визначали позицію щодо дезінтеграційних процесів на терені СРСР, українська спільнота чинила тиск шляхом зміни "етнічної виборчої поведінки"⁵⁷. Вашингтонський офіс УНС припускає, що за станом на 1988 р., 85 % американських українців були прихильниками Республіканської партії⁵⁸. Але результати виборів сенатора від Пенсільванії, коли демократ Гарріс Вуфорд завдяки східнослов'янським голосам переміг представника Республіканської партії Діка Торнбурга, продемонструвати негативне ставлення української громади до "української політики" Буша. Ця подія стала вирішальним приводом для проведення зустрічі президента Буша з представниками української громади, котра готувалася "Україною 2000", Вашингтонським офісом УНС, Р. Попадюком через канати Ради національної безпеки ще з лютого 1991 р. 27 листопада 1991 р. Дж. Буш вперше офіційно висловився у присутності лідерів української етнічної громади в США, а саме Є. Іванціва, У. Дячук, А. Лозинського, Й. Лисогіра, Б. Футея, Т. Шмагали про підтримку американським урядом ідеї української незалежності. Характерно, що Т. Шмагала зачитав президенту "узгоднену делегацією заяву від української спільноти"⁵⁹, що мало велике значення для позитивного сприйняття етнічних вимог. 25 грудня 1991 р. Сполучені Штати Америки визнали незалежність України.

Досвід політичного розвитку українських американців демонструє, що протягом післявоєнного періоду пріоритетними були вузькоетнічні проблеми, пов'язані насамперед з потребою змінити державно-правовий статус України. Здатність включити їх у загальноамериканські зовнішньополітичні програми безпосередньо залежала від рівня інтеграції організаційної структури громади у політичний механізм США, узгодження етнічних потреб із загальноамериканськими суспільними цінностями.

Прецеденти участі українських американців у функціонуванні американських політичних і державних владних органів сприяли формуванню неструктурованого утворення, що було названо дослідниками як "українським етнічним лобі". Спорадичність діяльності, внутрішня організаційна криза об'єктивно заперечили можливість його постійного успішного функціонування. Однак протягом 1990—1991 рр. активні дії українських американців були одним з чинників переосмислення державними діями США питання незалежності України.

- ¹ Dushnyck W. Ukrainians and Ruthenians // America's Ethnic Politics / Ed. by Rousek J., Eisenberg B. - 1982. P. 372.
- ² Kuropas M. Ukrainian American Citadel The First One Hundred Years of the Ukrainian National Association. - Colorado, 1996. - P. 479.
- ³ Halli S. V. Ukrainians in the United States. - (2nd ed.). - New York, 1970. - P. 132; Halli S. Ukrainians in American Politics // The Ukrainian Quarterly. - [New York], 1990. - Vol. XLVI. - N 2 [summer]. - P. 157-169.
- ⁴ Грабович О. До питання акulturизації української еміграції // Українська еміграція: Історія і сучасність // Матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100 річчю еміграції українців до Канади. - Львів, 1992. - С. 211.
- ⁵ Dushnyck W. Ukrainians and Ruthenians. - P. 73.
- ⁶ Маркус В. Українська спільнота в ширшому американському суспільстві. Проблеми і спостереження // Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник / Під ред. Ісаїва В. - Нью-Йорк — Джерси Сіті, 1976. - Т. 1. - С. 264-265.
- ⁷ Клодницький В. Суверенна Українська держава і українська закордонна імміграція: Реферат, виголошений 17 то червня 1945 на вічу в Купер Юніон в Нью-Йорку. - Нью-Йорк, 1945 [вересень]. - С. 6.
- ⁸ Громадський голос — орган демократичної думки української імміграції в Америці [New York]. - 1954. - 1-го грудня. - Ч. 16. - С. 3.
- ⁹ Історія української імміграції в Америці. Збереження культурної спадщини / Під ред. Куропаса М. - Нью-Йорк, 1984. - С. 50.
- ¹⁰ Ільницький Р. Призначення українців в Америці. - Нью-Йорк, 1965. - С. 2, 28.
- ¹¹ Маркус В. Назв. праця. - С. 264.
- ¹² Историческое развитие американской нации (XIX в.) // Национальные процессы в США. - М., 1973. - С. 86.
- ¹³ Stetsko Y. Ukraine and the Subjugated Nations. Their Struggle for National Liberation. / Ed. by J. Kowalsky. - New York, 1989. - P. 467.
- ¹⁴ Encyclopedia of Ukraine / Ed. by Struk D. - Toronto — Buffalo — London, 1993. - Vol. 5 (St - Z). - P. 516.
- ¹⁵ Ukrainian Life in the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1982. - Vol. XXXVIII. - N 1 [spring]. - P. 94-95.
- ¹⁶ Свобода. - 1991. - 28 грудня. - Ч. 247. - С. 1.
- ¹⁷ Markus D., Wolowyn O. Ukrainians in the United States of America // Ukraine and Ukrainians. - London, 1994. - P. 237.
- ¹⁸ Die Story of the Ukrainian Congress Committee of America. - New York, 1951. - P. 26, 40.
- ¹⁹ Dushnyck W. Ukrainians and Ruthenians. - Westport, 1982. - P. 373.
- ²⁰ Место и роль современных политических партий в политической системе США (Обзор) // Эволюция политической системы США. - М., 1984. - С. 156.
- ²¹ Громадський голос. - 1957. - 1 січ. - Ч. 1. - С. 2.
- ²² Walter Dushnyck: 1908-1985 In Memoriam // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1985. - Vol. 41. - N 3-4 [fall-winter]. - P. 244.
- ²³ Камінський А. Край, еміграція і міжнародні закулиси. - Манчестер-Нью-Йорк, 1982. - С. 198; Levy M., Kramer M. The Ethnic Factor How America's Minorities Decide Elections. - New York, 1972. - P. 10.
- ²⁴ Ільницький Р. Назв. праця. - С. 54.
- ²⁵ Halli S. Ukrainians in American Politics // The Ukrainian Quarterly (New York). - 1990. - Vol. XLVI. - N 2 (summer). - P. 156.
- ²⁶ The Ukrainian Quarterly. - 1960. - Vol. 16. - N 1. - P. 92.
- ²⁷ 10-й Конгрес українців у ЗСА Нью-Йорк 24, 25 і 26 жовтня 1969 р. Коммодор-го-тель. - Нью-Йорк, 1969. - С. 19, 58.
- ²⁸ Kuropas M. Ukrainian American Citadel The First One Hundred Years of the Ukrainian National Association. - P. 480.
- ²⁹ Камінський А. Назв. праця. - С. 200.
- ³⁰ Ільницький Р. Назв. праця. - С. 58.
- ³¹ Fishman J., Nahorny V. Organizational and Leadership Interest in Language Maintenance // Language Loyalty in the United States The Maintenance and Perpetuation of Non-English Mother Tongues by American Ethnic and Religious Groups. - London—The Hague—Paris, 1966. - P. 175.

- ³² Ukrainian Congress Committee of America and Its 11 -th Congress // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1972. - Vol. 28. - N 1-4. - P. 387-388.
- ³³ The Ukrainian Quarterly. - 1972. - N 1-4. - P. 433.
- ³⁴ Там же. - P. 425-426.
- ³⁵ Kuropas M. Ukrainian-American Citadel The First One Hundred Years of the Ukrainian National Association. - P. 505.
- ³⁶ Stetsko Y. Ukraine and the Subjugated Nations. - P. 467-468.
- ³⁷ Стецько Я. Вузлова проблема світової політики // Більшовизм і визвольна боротьба. - (6/в), 1991. - С. 369, 378.
- ³⁸ Hallick S. Ukrainians in American Politics. - P. 156.
- ³⁹ Камінський А. Політика власних сил і політика інтервенції та роля еміграції // Камінський А. Край, еміграція та міжнародні закулиси. - С. 31.
- ⁴⁰ Камінський А. Край, еміграція і міжнародні закулиси. - С. 73.
- ⁴¹ Ukrainian Life in the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1971. - Vol. XXVII. - N 2 [summer]. - P. 217.
- ⁴² Горєлов М. Є. Криза організацій українського буржуазного націоналізму на сучасному етапі. - К., 1985. - С. 100-101.
- ⁴³ Ukrainian Life in the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1980. - Vol. XXXVI. - N 2 [summer]. - P. 208.
- ⁴⁴ Congressional Record Proceedings and Debates of the 99-th Congress Second Session. - Vol. 132. - Part 12 [July 15, 1986 to My 28, 1986]. - P. 17321; Ukrainian Independence Commemorated on Capitol Hill // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1989. - Vol. XLV. - N 2 [summer]. - P. 230-231.
- ⁴⁵ Judge U. S. Receives Ukraine's Presidential Honor // The Ukrainian Weekly [Jersey City]. - 1995. - Vol. LXIII. - N 37 [September 10-th].
- ⁴⁶ The Ukrainian Weekly [Jersey City]. - 1995. - Vol. LXIII. - N 53 (December 31-st). - P. 13.
- ⁴⁷ Fink S. From "Chicken Kiev" to Ukrainian Recognition. - P. 20.
- ⁴⁸ Ukrainian Weekly [Jersey City]. - 1995. - Vol. LXIII. - N 53. - P. 7.
- ⁴⁹ Современные Соединенные Штаты Америки // Энциклопедический справочник. М., - С. 84.
- ⁵⁰ Kuropas M. Ukrainian - American Citadel The First One Hundred Years of the Ukrainian National Association. - P. 598.
- ⁵¹ Ukrainian Life In the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1984. - Vol. XL. - N 2 [summer]. - P. 197-199.
- ⁵² Kuropas M. Ukrainian - American Citadel The First One Hundred Years of the Ukrainian National Association. - P. 600.
- ⁵³ Ukrainian Life in the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1984. - Vol. XL. - N 3 [autumn]. - P. 329.
- ⁵⁴ Ukrainian Life In the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1984. - Vol. XL. - N 1 [spring]. - P. 101-102.
- ⁵⁵ Ukrainian Life in the United States // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1984. - Vol. XL. - N 3 (autumn). - P. 326.
- ⁵⁶ Hallick S. Ukrainians in American Politics // The Ukrainian Quarterly [New York]. - 1990. - Vol. XLVI. - N 2 [summer]. - P. 155.
- ⁵⁷ Dinnerstein L., Reimers D. Ethnic Americans History of Immigration and Assimilation. - New York - Cambridge - Philadelphia - San Francisco, 1987. - P. 141.
- ⁵⁸ Fink S. From "Chicken Kiev" to Ukrainian Recognition. - P. 6.
- ⁵⁹ Свобода. - 1991. - 28 грудня. - Ч. 247. - С. 1.